

nek a megvalósítására.

...Rövid másfél év leforgása alatt két életképes magyar kiadó is jelentkezett Csehszlovákiában. Mindkettő más célkitűzésekkel és más-más feladatkörrel, de lényegében majdnem azonos szellemben kíván munkálkodni. A Prager könyvkiadó az *Új Európa Könyvesháza* címmel indított tavaly ősszel egy pompás sorozatot, melynek írói között az új Európa, Ázsia és Amerika legjelesebb haladó íróit találjuk (Avgyejenko, Bogdanov, Brentano, Csapek, Cisek, Dos Passos, Ehrenburg, Frank, Heiden, Kisch, Knepper, Olbracht, Révész, Silone, Verdaguer). A sorozat kötetait körültekintően választotta össze a kiadó, bár nem hallgathatjuk el, hogy egyiket-másikat esetleg más szerző munkájával is felcserélhette volna. Természetesen, a lefordított könyvek tüzetes bírálatára most nem térhetünk ki. Nagy általánosságban a Prager-könyvek javarésze komoly értéket képvisel és jó szolgálatot tett kiadásukkal a kiadó. Kár, hogy egyik-másik fordítás nem készült kellő műgonddal és körültekintéssel. Pompás, tiszta magyarsággal fordította le például *Török Ádám* John Dos Passos: *Három katona* című regényét, ezzel szemben nagyon hanyag és pongyola a kétkötetes Heiden-könyv (Hitler) fordítása. Prager érdeme viszont, hogy egy egész sereg műfordítót toborzott össze, olyan fordítókat, akikről eddig nem is tudtunk. Szép és házagpótló a két csehszlovák államfő műveinek magyarra fordítása is (Masaryk: *A modern ember és a vallás, Erkölcsi problémák, Politikai gondolatok, A nemzetiségi kérdés, Az antiszemitizmus; Benes: Nemzetek forradalma*, 3 kötet.)

A fentiekből kitűnik, hogy Prager elsősorban a külföldi irodalom bemutatására helyezi a fősúlyt. Csehszlovákiai magyar írótól eddig még nem adott ki könyvet. Jövő évi kiadói programjában szerepel első ízben két szlovenszkói magyar író (*Barta Lajos: Okatota császár, Bodnár István: Az én falum* árnyékában). A Tátra ezzel szemben elsősorban csehszlovákiai magyar írók könyveinek kiadására rendezkedett be. Első könyveit Féja Géza, Tamás Mihály, Vozári Dezső, Darkó István, Jócsik Lajos, Peéry Rezső, Szvatkó Pál, stb. írják. Az irodalmi koncentráció jegyében, a kellő irodalmi színvonal tiszteletben tartásával a „jobb” és „bal” oldalon elhelyezkedett írók munkáit szándékszik kiadni. Kísérletnek tekinthetjük egyelőre ezt a törekvést. Az idő és az elgondolás megvalósítása körül felmerülő akadályok nagysága, a viszonyok és a kiadó szempontjainak milyensége fogják eldönteni a kísérlet sorsát.

Remélhető, hogy a csehszlovákiai magyar könyvkiadás intézményesítése serkentőleg fog hatni az írókra és megindul a kikristályosodás folyamata. Kíváncsian és érdeklődéssel nézünk egy új, termékeny éra kibontakozása elé, mely sok meglepetést hozhat mindazok számára, akik a magyar irodalom sorsát figyelemmel kísérik. Az irodalmi koncentráció kérdésével kapcsolatban pedig kissé szkeptikusak vagyunk. Nehezen tudjuk elképzelni, hogy például Fábry Zoltán vagy Morvay Gyula egy gyékényre kerülhetne Mécs Lászlóval vagy Szvatkó Pállal.

(Sándor László)

ÁLLAMDIJAS MAGYAR ÍRÓ. A legnagyobb és a legelső elismerés, amit magyar író kapott Csehszlovákiában, az állami irodalmi díj, (melyet minden év október 28-án osztanak ki ezentúl, mint a cseh, szlovák és német íróknak is) azt a *Darkó Istvánt* érte, aki egész munkásságával a csehszlovákiai magyarsághoz gyökeredzik. A székely származás már csak emlék nála, emlék, melyet talán legművészebb, legkeresettebb regényében, a Kclozsvárott lejátszódó *Szép ötvöslegényben*, fejezett ki felejthetetlenül. A szlovenszkói föld, a városok és falvak magyar népe és

kisebbségi sorsa e fiatal író igazi mondanivalója. Még pedig nem kényszeredett, csak programból áradó mondanivaló ez, hanem ösztönös írói vallomás, művészi formakészség, mint lirában a Gyóry Dezsőé. Ezt leginkább Darkó novellái árulják el. Született novellairó Darkó István, a magyar műfajnak, ahogy Móricz Zsigmond mondta egyszer, biztos kezelője. Ha elolvassuk két novelláskötetét, néhány olyan kitűnő elbeszélés marad meg emlékezetünkben, melyet soha el nem felejthetünk. Nem Darkó első fantasztikus novelláira gondolunk, hanem azokra, amelyekben az érzelem nem olvadozik, hanem a való élet egy-egy alakja és mozzanata egész élettragédiát villant fel előttünk. Ki nem emlékeztünk a *Vakok* című Darkó-novellára (a Két ember, egy árnyék c. kötetből). Az van benne megírva, hogyan megy ebédre öt vak katona a Dunaparton az első tavaszi napsütésben s hogyan beszélnek a sok finom sétáló között a bérlevonásról. Véletlenül egy parfömös hölgybe ütköznek, vak fojtottságuk megmámorosodik a női testtől: megölelik az asszonyt. S mikor a hölgy rendőrért kiált, az öt vak katona futásnak ered s összefogódzkodva végig vágódnak mind a sikos járdán. Ime csak egy mozzanat képe, de kitűnő lélektani mozzanaté, melyben egy egész élet bújába benne. S ilyenek Darkó novellái közül a *Diáklányok*, az *Orvtámadás*, a *Dallás*, a *Csöndreintő est*, stb. Nemcsak a kitűnően megfogott matéria, de az igéretes stílus is jellemzi őket. Darkó kitűnő stilisztá, aki még mindig alakul, keres és próbálkozik a mesterség dolgaiban, minden írása újabb kifejeződést jelent. Regényei sorban mind igazi regények, a fogalom poétikai értelmében. Mindegyik ugyanis egy-egy sajátos problémát mutat be. A *Korbács* című kisregénye a kisebbségi sorsba jutott magyar középosztály tehetetlenségét; a jó kompozíciójú *Zuzmára* című első regénye egy fiatal nemes diáklélek összeütközését apjával és a kapitalizmus erkölcsével; a hibás szerkezetű *Szakadék hőse*: Béni Balog Mihály, ez a háború utáni leszegényedett dzsentri-sarj, a magyar vérmérséklet, a szertelenség, a fenyegetéskereskedés naturalista legendája. Dilemmába jut, mitévő legyen, mikor megismeri szerelmesének feltétlen tisztaságát és építő erkölcsét a maga szertelensége mellett. Nem marad más hátra, mint hirtelen kitérésben az öngyilkosság: a robogó vonatról egy szakadékba veti magát. A *Ferdetoronnyban* egy világjáró magyar fiú kerül összeütközésbe szülőfalujának kispolgári környezetével. S végül a nemrég megjelent legnagyobb regénye, a *Lángoló csipkebokor* (Franklin, 1936) a szlovenszki magyar falu tiszta, erős, nemes indulatait képviselő Bódi Gyurit állítja elénk, ezt a gömöri gazdag parasztot, aki a Tátrába kerül kezdődő tüdőbajával s ott hirtelen két irányban is kikezdi a megpróbáltatás: a politikai kihasználás keze nyúlik feléje és a társadalmi szétroppantásé is, mikor úri szerelmesei révén ott akarja hagyni faluját, népét, úri emberré akar vedleni, hazudik, eltékozolja pénzét s majdnem tönkremegy testileg is. Az utolsó pillanatban mégis visszarántja magát: megtér falujába alázatosan atyafiai közé, hogy soha többé a természetes munkahelyétől el ne szakadjon.

Ehhez az elemi sodrású, mély életességű regény-problématicához nem csatlakozik szervesen Darkó gyakran mohó s olvadékony nyelvi kifejezőképessége. Mondatainak szép szigetei csattanó lendületű székely stílus-ízeket éreztetnek velünk, de még bőséggel forrongón, a végső tiszta kialakulás előtt. Darkó nemcsak megmutatta, hogy a kisebbségi magyar irodalom egyik legjobb prózairója, de alkotó képességének folytonos készsége, eredeti szemlélete, mondanivalójának iföltetlen komolysága, közlésének epikai hitele a jövő zálogát jelentik.

(Szalatnai Rezső)